

Virsraksts: Ieslodzītā tiesības īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju.

Tēze: Saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁵ panta 6.punktu notiesātajiem, kuri sodu izcieš daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, ir tiesības ar cietuma priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju līdz septiņām diennaktīm gadā vai līdz piecām diennaktīm sakarā ar tuva radnieka nāvi vai smagu slimību, kas apdraud slimā dzīvību. Ja personai ir ar likumu piešķirtas tiesības, tad iepretim parasti ir kādas citas personas (administratīvajā procesā parasti tā ir valsts) pienākums. Lai notiesātais varētu īstenot savas tiesības, ieslodzījuma apstākļi viņam liedz pašam, nevienu nebrīdinot atstāt cietuma teritoriju. Jāņem arī vērā, ka cietuma administrācijai ir jāveic uzskaitē, cik dienas notiesātais jau izmantojis no iespējamās septiņu dienu gadā prombūtnes. Līdz ar to cietuma priekšnieka atļauja ir lēmums, kas ļauj notiesātajam īstenot likumā paredzētās tiesības – atstāt cietumu. Tiesību norma neparedz, ka cietuma priekšnieks varētu atkarībā no lietderības apsvērumiem lemt, vai šādu atļauju izsniegt vai nē. Respektīvi, nav minēti nekādi kritēriji, kas būtu ņemami vērā. Līdz ar to kritēriju noteikšana (piemēram, pamatojuma pieprasīšana un tā izvērtēšana) šādā gadījumā atzīstama par valsts, kas veikta cietuma priekšnieka personā, patvarīgu rīcību.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2011.gada 8.februāra
SPRIEDUMS
Lieta Nr. A42564306
SKA – 97/2011**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

senatore D.Mīta
senators J.Neimanis
senatore R.Vīduša

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz R.C. pieteikumu par Matīsa cietuma priekšnieka atteikuma izsniegt atļauju īslaicīgai cietuma atstāšanai atzīšanu par prettiesisku un atlīdzinājumu, sakarā ar R.C. kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 30.jūnija spriedumu administratīvajā lietā.

Aprakstošā daļa

[1] Administratīvajā rajona tiesā 2006.gada 2.augustā saņemts pieteicēja R.C. pieteikums par Matīsa cietuma faktisko rīcību, liedzot viņam tiesības izmantot likumā paredzēto īslaicīgo atvaļinājumu, piespiedu kārtā turot viņu Matīsa cietuma medicīnas daļā, liedzot tiesības uz pastaigu, nenodrošinot ar ēdināšanu un higiēnas līdzekļiem atbilstoši normatīvajiem aktiem, kā arī par materiālo zaudējumu kompensāciju 500 latu apmērā un morālo kaitējumu.

Ar Administratīvās rajona tiesas 2008.gada 23.aprīļa spriedumu pieteikums noraidīts. Administratīvā apgabaltiesa, izskatot pieteicēja apelācijas sūdzību, izbeidza tiesvedību R.C. pieteikumā par Matīsa cietuma faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicēju ar higiēnas ievērošanai nepieciešamajiem līdzekļiem, savukārt pārējā daļā pieteikumu noraidīja.

Izskatot R.C. kasācijas sūdzību, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments ar 2010.gada 29.marta spriedumu atcēla Administratīvās apgabaltiesas 2009.gada 9.novembra spriedumu daļā, kas attiecas uz prasījumu par tiesībām izmantot īslaicīgu atvaļinājumu no cietuma un atlīdzinājumu saistībā ar šo prasījumu.

[2] Izskatot lietu no jauna, Administratīvā apgabaltiesa ar 2010.gada 30.jūnija spriedumu noraidīja pieteikumu par Matīsa cietuma priekšnieka atteikuma izsniegt atļauju īslaicīgai cietuma atstāšanai atzīšanu par prettiesisku un par atlīdzinājumu. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁵panta sestās daļas 6.punkts piešķir tiesības notiesātajam atstāt cietumu uz noteiktu laiku, ja saņemta cietuma priekšnieka atļauja. Atteikums notiesātajam izmantot ar likumu noteiktās tiesības ir izdošanas izvēles administratīvais akts, kas atbilstoši Administratīvā procesa likuma 65.panta otrajai daļai cietuma priekšniekam ir pienācīgi jāpamato.

[2.2] Lietā nav strīda par to, ka 2005.gada 19.decembrī pieteicējs vērsās pie Matīsa cietuma administrācijas ar lūgumu atļaut īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju, lai veiktu veselības pārbaudi un uzsāktu ārstēšanos. Lietā ir strīds par to, vai 2005.gada 20.decembrī Matīsa cietuma priekšnieks sniedza mutvārdu atbildi un izskaidroja pieteicējam kārtību, kādā notiesātais var īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju.

[2.3] Izvērtējot lietas materiālus, secināms, ka pieteicējs atteikumu uz savu 2005.gada 19.decembra lūgumu nodrošināt viņam pienākošos tiesību izpildi sākotnēji saņēma mutiski un vēlāk arī rakstveidā.

[2.4] Atbildē, kas sniegta uz pieteicēja 2005.gada 19.decembra iesniegumu, Matīsa cietuma priekšnieks ir izskaidrojis pieteicējam iespēju saņemt ārstniecības pakalpojumus ieslodzījuma vietas teritorijā. Tādējādi, ņemot vērā, ka pieteicējs vērsās ar lūgumu atļaut atstāt cietuma teritoriju, lai veiktu veselības pārbaudi un uzsāktu ārstēšanos, norāde vēstulē uz apstākli, ka ārstniecības pakalpojumus var saņemt ieslodzījuma vietas teritorijā liecina, ka iestāde ir izvērtējusi pieteicēja norādīto iemeslu cietuma teritorijas atstāšanai. Līdz ar to cietuma priekšnieks ir sniedzis pieteicējam motivētu atbildi uz 2005.gada 19.decembra iesniegumu.

[2.5] Notiesātā lūgumam atstāt cietuma teritoriju ir jābūt pamatotam. Pieteicējs 2005.gada 19.decembra iesniegumā nav norādījis tādus izņēmuma apstākļus, kas viņam liegtu saņemt ārstniecības pakalpojumus cietuma teritorijā. Līdz ar to pieteicējam pamatoti atteikts izsniegt atļauju cietuma teritorijas atstāšanai, jo pieteicēja lūgums nav bijis pamatots un pārbaudāms.

[3] Pieteicējs par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu ir iesniedzis kasācijas sūdzību, lūdzot spriedumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. Kasācijas sūdzība pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Tiesas spriedumā norādītais, ka Matīsa cietuma arhīvā nav dokumenta formā noformēta kārtība, kādā notiesātais saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁵panta sestās daļas 6.punktu var īslaicīgi atstāt Matīsa cietuma teritoriju, apliecina to, ka ieslodzītajiem Matīsa cietumā nebija iespējams izmantot šādas likumā noteiktās tiesības.

[3.2] Lietas materiālos nav atrodami pierādījumi tam, ka Matīsa cietuma priekšnieks būtu sniedzis mutisku atbildi uz pieteicēja iesniegumu. Tāpat arī sniegto rakstveida atbildi nevar uzskatīt par atbildi pēc būtības, jo, pirmkārt, tā sniegta tikai par iespēju veikt veselības pārbaudi un ārstēšanos, otrkārt, atbilde nav noformēta atbilstoši likuma par „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” 7.un 9.panta noteikumiem.

[3.3] Ir savstarpēji nošķirami jēdzieni „ar cietuma priekšnieka atļauju” un „pamatots iesniegums”. Tādējādi nav pareizs tiesas secinājums, ka arī notiesātā

lūgumam atstāt cietuma teritoriju ir jābūt pamatotam, jo šāds pamatojums saskaņā ar normatīvajiem aktiem nav obligāts un noteicošs.

[3.4] No atbildētāja pārstāvja paskaidrojumiem tiesas sēdēs izriet, ka Matīsa cietuma priekšnieka atbildē vispār netika vērtēta iespēja atstāt cietuma teritoriju uz septiņām diennaktīm, bet gan tikai uz piecām, sakarā ar tuva tuvinieka nāvi vai smagu slimību, kas apdraud slimā dzīvību. Līdz ar to nav pamatots tiesas secinājums, ka atteikumu izmantot savas tiesības uz īslaicīgu ieslodzījuma teritorijas atstāšanu pieteicējs sākotnēji saņēma mutiski un vēlāk arī rakstveidā.

[4] Ņemot vērā, ka pieteicējs kasācijas sūdzībā piekritis lietas izskatīšanai kasācijas instancē rakstveida procesā, Senāts atbilstoši Administratīvā procesa likuma 114.panta pirmajai daļai izspriež lietu bez tiesas sēdes.

Motīvu daļa

[5] Saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁵panta 6.punktu notiesātajiem, kuri sodu izcieš daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, ir tiesības ar cietuma priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju līdz septiņām diennaktīm gadā vai līdz piecām diennaktīm sakarā ar tuva radnieka nāvi vai smagu slimību, kas apdraud slimā dzīvību. Kā, iepriekš izskatot šo lietu, atzinis Senāts, minētā tiesību norma paredz divus gadījumus, kad notiesātais ar cietuma priekšnieka atļauju var īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju: 1) līdz septiņām diennaktīm gadā vai 2) līdz piecām diennaktīm sakarā ar tuva radnieka nāvi vai smagu slimību, kas apdraud slimā dzīvību (*sk. 2010.gada 29.marta spriedumā lietā Nr.SKA-205/2010 9.punktu*). Senāts atcēla apgabaltiesas spriedumu, jo tiesa nebija identificējusi, ka minētā norma paredz ne vien tiesības īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju, ja tas saistīts ar tuvinieka nāvi vai dzīvību apdraudošu slimību, bet arī tiesības līdz septiņām diennaktīm gadā atstāt cietumu citu, normā tieši neminētu iemeslu dēļ (*turpat*).

[6] Izskatot lietu atkārtoti, apgabaltiesa koncentrējās uz pieteicēja iesniegtā lūguma atstāt cietuma teritoriju un uz to sniegtās atbildes pamatojumu. Proti, ka pieteicējs bija norādījis nepieciešamību vērsties pie ārsta. Ņemot vērā, ka iestāde bija atbildējusi, ka arī cietumā ir tādas iespējas, apgabaltiesa uzskatīja, ka iestāde savu pienākumu bija izpildījusi – sniegusi motivētu atbildi. Apgabaltiesa arī atzina, ka atteikums izsniegt atļauju cietuma teritorijas atstāšanai uzskatāms par pamatotu, jo pieteicējs nav norādījis tādas izņēmuma apstākļus, kas viņam liegtu saņemt ārstniecības pakalpojumus cietuma teritorijā.

No sprieduma kopumā Senāts secina, ka apgabaltiesa iestādes rīcību kvalificējusi kā atteikumu atstāt cietuma teritoriju. Ievērojot apgabaltiesas apsvērumus, secināms arī, ka apgabaltiesa nav ņēmusi vērā Senāta iepriekš šajā lietā teikto. Proti, apgabaltiesa nav pievērsusi uzmanību Latvijas Soduzpildes kodeksa 50.⁵panta 6.punktā minētajam, ka attiecīgajā soda izciešanas režīmā notiesātajam ir tiesības atstāt cietumu līdz septiņām diennaktīm gadā. Tiesību norma neparedz, kādu iemeslu dēļ notiesātais var izmantot šīs tiesības. Līdz ar to nav nozīmes, vai notiesātais vēlas apmeklēt ārstu vai nē. Atbilstoši minētajai tiesību normai notiesātajai personai ir tiesības, ja soda izciešanas režīms pieļauj īslaicīgu prombūtni septiņas dienas gadā, apmeklēt, piemēram, pazīstamu ārstu, nevis izmantot cietumā pieejamo ārstu pakalpojumus.

[7] Tāpat Senāts nepiekrīt apgabaltiesai, ka cietuma priekšnieka atļauja ir uzskatāma par izdošanas izvēles administratīvo aktu. Tiesību norma to neparedz. No normas secināms, ka notiesātajam ir tiesības ar cietuma priekšnieka atļauju īslaicīgi atstāt cietuma teritoriju. Ja personai ir ar likumu piešķirtas tiesības, tad iepretim parasti

ir kādas citas personas (administratīvajā procesā parasti tā ir valsts) pienākums. Šajā gadījumā, lai notiesātais varētu īstenot savas tiesības, ieslodzījuma apstākļi viņam liedz pašam, nevienu nebrīdinot atstāt cietuma teritoriju. Jāņem arī vērā, ka cietuma administrācijai ir jāveic uzskaitē, cik dienas notiesātais jau izmantojis no iespējamās septiņu dienu gadā prombūtnes. Līdz ar to cietuma priekšnieka atļauja ir lēmums, kas ļauj notiesātajam īstenot likumā paredzētās tiesības – atstāt cietumu. Tiesību norma neparedz, ka cietuma priekšnieks varētu atkarībā no lietderības apsvērumiem lemt, vai šādu atļauju izsniegt vai nē. Respektīvi, nav minēti nekādi kritēriji, kas būtu ņemami vērā. Līdz ar to kritēriju noteikšana (piemēram, pamatojuma pieprasīšana un tā izvērtēšana) šādā gadījumā atzīstama par valsts, kas veikta cietuma priekšnieka personā, patvarīgu rīcību.

[8] Ievērojot iepriekš teikto, Senāts atzīst, ka apgabaltiesas spriedums neatkarīgi no neaplūkotojamajiem kasācijas sūdzības argumentiem ir atceļams un lieta nosūtāma atkārtotai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2010.gada 30.jūnija spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore
Senators
Senatore

D.Mita
J.Neimanis
R.Vīduša